

Joost Jongerden
Ahmet Hamdi Akkaya
Bahar Şimşek

İsyandan İnşaya

Kurdistan Özgürlük Hareketi

4fr
dipnot yayınları

İçindekiler

Giriş.....

1. BÖLÜM

1990 ÖNCESİ PKK

1 Kürt Hareketi'nin Örgütlenme Süreci

Olarak 1970'ler.....

Ahmet Hamdi Akkaya

2 Kürt Hareketi'nin "Filistin Düşü".....

Ahmet Hamdi Akkaya

3 Ulusal Kurtuluş, Ayaklanma ve Sınırların Ötesi:

1970'lerden 1990'lara Kürt Hareketi'nin

Değişim Dinamikleri.....

Ahmet Hamdi Akkaya

2. BÖLÜM

YENİ PARADİGMA ARAYIŞINDA PKK

4 Demokrasiyi Radikalleştirmek:

Güç, Siyaset, Halk ve PKK.....

Joost Jongerden

5 PKK, Radikal Demokrasi ve Ulus-Devletin Ötesinde Kendi Kaderini Tayin Hakkı.....	155
<i>Joost Jongerden</i>	
6 İsyandan İnşaya Kürt Kadın Hareketi'nin Uyanışı: Dilan Malatyalı ile Röportaj.....	181
<i>Joost Jongerden</i>	
7 PKK'nin Ekonomi Politığı.....	195
<i>Güllistan Yarkın</i>	

3. BÖLÜM

KAPİTALİST MODERNİTEYE ALTERNATİF BİR DİRENİŞ VE İNŞA: ROJAVA

8 Kobanî Direnişi'nin Hakikati: Ulus-Devletin İlgası, Totaliter İslâmın Zulmü.....	227
<i>Bahar Şimşek & Joost Jongerden</i>	
9 Ortadoğu'da Korku ve Umut Arasında: Türkiye, İslâm Devleti ve Kürdistan Özgürlük Hareketi...247	
<i>Joost Jongerden & Bahar Şimşek</i>	
10 Rojava Deneyimi Bağlamında Sosyal Ekonomiye Düşünmek: Temeller ve İlkeler.....	261
<i>Ahmet Yusuf</i>	

4. BÖLÜM

DİRENEN İMGELER: KAMERANIN DAĞ YOLCULUĞU

11 Çatışma, Direniş ve Halil Dağ'ın Sineması.....	293
<i>Kevin Smets & Ahmet Hamdi Akkaya</i>	

GİRİŞ

Ortadoğu'da son bir sene içerisinde tüm dünyanın gözleri önünde vuku bulan gelişmelerin dikkatleri üzerine çektiği başlıca grup şüphesiz Kürtler oldu. Bilhassa 19 Temmuz 2012 günü ilan edilen Rojava Devrimi'ne kayıtsız kalman iki senenin ardından, başta Halk Savunma Birimleri (*Yekîneyen Parastîna Gel*, YPG) olmak üzere Kürdistan İşçi Partisi'nin (*Partiya Karkerên Kürdistan*, PKK) ideolojisini benimseyen hareketler ve bizzat PKK, Ortadoğu'da siyasal alanın başlıca failleri olarak ön plana çıktı. Her ne kadar dünya kamuoyu YPG ve Demokratik Birlik Partisi'ni (*Partiya Yekîtiya Demokratik*, PYD) IŞİD'e karşı sergilediği direniş ile tanıdıysa da, PKK ideolojisini benimsemiş söz konusu hareketlerin devraldığı miras hayli köklü. Bu anlamda, modern ulus devletlerin dayatmalarına karşı "toplumsal yeniden inşa" temelinde radikal demokratik politikayı öngören bir hareketin taşıyıcılarından söz etmekteyiz. Elinizdeki kitap, tam da bu ilişkiselliğin taranmasının gerekliliğini gösterme amacıyla derlenmiştir. *PKK Üzerine Yazılar*¹ kitabının devamı niteliğindeki bu kitap, PKK'nin 1970'lerdeki ilk tartış-malanndan 2000'lerdeki radikal demokratik dönüşü-

¹ Joost Jongerden & Ahmet Hamdi Akkaya, *PKK Üzerine Yazılar*, İstanbul: Vate Yayınlan, 2012.

müne, Kürt Kadın Hareketi'nin şekillenişinden ekonomik yeniden yapılanmaya ve Filistin Davası ile ilişkisinden kültür alanında açılımlarına, hayli meşakkatli bir alana dair mütevazı bir çerçeve sunma iddiasındadır. Bu bağlamda PKK sadece askeri bir yapı olarak değil aynı zamanda siyasal bir hareket olarak da ele alınmışür. PKK'yi terörizm söylemi içerisinde anlamlandıran ve konumlandıran ana akım çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda, devletlerin baskıya uygulamalarını gizlemek ve meşrulaşürmak adına sıklıkla başvurdukları "terörizm" kavramını sorunsallaştırmak eleştirel bir yaklaşımın başlıca odaklarından birisi haline gelmektedir. Tartışmak istediğimiz bir diğer konu ise, "Kürt Milliyetçiliği" kavramının pejoratif kullanımı ile PKK'nin siyasal tarihinden ve mirasından kopıldığı çalışmalann aksine, bir önceki kitapta söz edilen 1970'lerde PKK'nin içine doğduğu devrimci sol geleneğin 2000'li yıllarda post-Marksist demokratik, ekolojik ve cinsiyet özgürlükçü söylem ile sürekliliklerim ve kmlmalannı anlamaktır. Zira PKK, kendisini ifade etme imkânlarının yasal olarak tanınmadığı koşullarda şiddet kullanmaya yönelmiş siyasal bir örgüttür.²

PKK 1978'de kurulduğunda Genel Sekreteri ve doğrudan pratikten sorumlu bir yürütme komitesini içeren dönemin komünist partilerinin klasik örgütlenme yapısına sahipti. En yüksek yürütme organı Merkez Komitesi ve partinin en yüksek karar alma mercii ise Parti Kongresi'ydi. Daha sonra gerilla savaşıma başladığı dönemden itibaren, "halk savaşı" teorisine

² Hamit Bozarşlan. *Violence in the Middle East, From Political Struggle to Self-Sacrifice*. Princeton: Markus Winer Publishers. 2004. s. 23. Joost Jongerden & Ahmet Hamdi Akkaya. "Born from the Left. The making of the PKK". Casier, Marlies ve Jongerden, Joost (ed.), *Nationalisms and Politics in Turkey: Political Islam, Kemalism and the Kurdish Issue* içinde, New York: Routledge 2011, s. 124.

uygun şekilde parti-cephe-ordu (PKK-ERNK-ARGK) şeklinde faaliyette bulunsa da, temel örgütlenme mantığında ve şeklinde köklü bir değişimden söz edemeyiz. Ancak yıllar geçtikçe, özellikle 2000'lerden sonra, hem örgütlenme mantığı, hem de yapısı itibari ile çok daha bütünlüklü ve kapsamlı bir hal almasına bağlı olarak bugün, bir parti-kompleksinden söz etmekteyiz. Kadın hareketine bağlı eş partinin³ yanı sıra, Irak, Suriye ve İran'daki kardeş partiler⁴ ve bu partilerle bağlantılı gerilla örgütlerinin⁵ içinde yer aldığı bu komplekste, politik pratiklerin koordinasyon ve entegrasyonun sağlandığı başka kurumlar da yer almaktadır. Bugün bunların en önemlisi, asıl olarak bir köy, kasaba/şehir ve bölge konseyleri ağı olan ve genel meclisi de Kürdistan Halk Kongresi (KONGRA-GEL)⁶ olarak

³ PKK'de kadın örgütlenmesi uzun bir tarihe sahiptir. İlk özel Kadın Gerilla Birlikleri 1995'te kurulmuştur, bunu 1999'da ilk kadın partisi izlemiştir. Kadın partisinin adı pek çok defa değişmiştir —bugün Kürdistan Kadın Özgürlük Partisi (*Partiya Azadiya Jina Kurdistan*, PAJK) adı altında faaliyet göstermektedir. PAJK, cephe örgütü olan Yüce Kadınlar Topluluğu (*Komal Jinen Bilind*, KJB) ve kadın gerilla örgütü olan Özgür Kadın Birliği (YJA-STAR) ile birlikte, otonom olarak örgütlenmiş kadın grupları için ideolojik bir merkez teşkil etmektedir.

⁴ Kürdistan Demokratik Çözüm Partisi (*Partiya Çareserîya Demokratîka Kurdistane*, PÇDK), 2002'de Irak'ta kuruldu; PYD 2004'te Suriye'de kuruldu; Kürdistan Özgür Yaşam Partisi (*Partiya Jiyana Azada Kurdistane*, PJAK), Nisan 2004'te İran'da kuruldu.

Gerilla güçleri temel olarak üç bölümde örgütlenmiştir: Parti hareketinin askeri örgütlenmesini oluşturan Halk Savunma Güçleri (*Hezen Parastina Ge*./HPG), PJAK'ın siyasal hedeflerine koşut çalışan Doğu Kürdistan Askeri Gücü (*Hezî Rojhelatî Kurdistan, YÛRK*) ve kadın gerillaların örgütü YJA-Star.

⁶ *Kongra-Gel* (Halk Kongresi), PKK'nin çok bileşenli yapısı içinde, bir ölçüde 2000 yılında feshedilen ERNK'nin işlevlerini üstlenen halk cephesidir. Adından hareketle, yasama organı olarak görülebilir.

tanımlanan Kürdistan Toplumlar Birliği'dir⁷ (*Koma Civaken Kürdistan*, KCK). Bir diğeri ise, Kürdistan'dan değişik politik partilerin temsilcilerini olduğu kadar Kürt diasporası ile Kürdistan'daki etnik-dini azınlık temsilcilerini de içeren pan-Kürdistani bir kongre niteliğindeki Kürdistan Ulusal Kongresi'dir (*Kongreya Netewiya Kürdistan*, KNK).⁸ Bu yapıyı geleneksel bir örgüt akış şeması ile göstermek zordur. PKK üyeleri ve sempatizanlarının Abdullah Öcalan'a "Güneş" olarak atıfta bulunmalarından hareket edilirse, bu analogi doğrultusunda parti kompleksinin örgütsel yapısı bir gezegenler sistemini andırmaktadır: Güneş Öcalan'dır ve partiler, gerilla güçleri, kurumlar da bu Güneş'in etrafından hareket eden gezegenlerdir.⁹

Yukanda belirtilen konulann yanı sıra metodolojiye içkin bir konuya dikkat çekmek istiyoruz. Bu bağlamda "militanları, çıkarılan olan ve bu çıkarılan eklemlemek ve genişletmek iradesi olan politik aktörler"¹⁰ olarak ele almayı öneriyoruz. Ça-

⁷ Kürdistan Topluluklar Birliği (*Koma Komaları Kurdistan*, KKK) daha sonra Kürdistan Toplumlar Birliği (*Koma Civaken Kurdistan*, KCK) adını almıştır. Her ikisi de demokratik konfederalizm fikrini ve Öcalan'ın Ortadoğu'daki sorunlara çözüm modeli olarak gördüğü, ulus devlete alternatif bir toplumsal örgütlenme anlayışını içermektedir. PKK parti kompleksinden, KCK, tüm parti ve örgütlerin aracılığıyla koordine edildiği icra organı olarak görülebilir.

⁸ KNK, pan-Kürdistan bir şemsiye örgütlenme olup Ortadoğu, Avrupa, Kuzey Amerika, Avustralya ve Asya'daki Kürt diasporasının temsilcileriyle birlikte Kürdistan'ın tüm yörelerinden siyasal partileri, dinsel ve kültürel kurumlan, bağımsız siyasal birimleri, aydınlan ve Kürt olmayan etnik grupları kapsamaktadır.

⁹ Joost Jongerden & Ahmet Hamdi Akkaya. "Democratic Confederalism as a Kurdish Spring: the PKK and the quest for radical democracy." Moham-med Ahmet ve Michael Gunter (ed.), *The Kurdish Spring: Geopolitical Changes and the Kurds* içinde. Costa Mesa: Mazda Publishers. 2013. s. 165-167).

¹⁰ Roger V. Gould, *Insurgent Identities: class, community and protest in Paris from 1848 to the Commune*, Chicago: The University of Chicago Press. 1995. s. 195.

lışma konusu ise eleştirel bir bağ ancak kavram ve eylemlerin söz konusu faillerini anlama çabası ile müm-kündür. Eksiklik ve yetersizlik arayan, kusur ve yanlışın peşinde koşan parçalı ve seçici olma riski taşıyan bir eleştirellikten söz etmiyoruz. Daha ziyade ayrıntılı ve tiriz değerlendirmeye karşılık gelen içkin bir eleştiri eğiliminde söz etmekteyiz. Sonuçta, metodolojik olarak,

eleştiri çalıştığı nesne ile yakın ilişki gerektirir; çalıştığı nesnenin terimlerini edinir, onları gidebildikleri yere kadar götürür ve bunu yaparken de alanın sınırlılıklarını vurgularken bile düşünce alanına içkin potansiyelleri, toparlar. Eleştiri çalıştığı nesne ile o kadar iç içe geçer ki, onunla özdeşleşme riskini taşır. Marx'i düşünelim; *Ekonomi Politikin Eleştirisi'nde (Kritik der politischen Ökonomie)* politik ekonomiyi o kadar olumlayarak sahiplendi ki sıklıkla Kapital'in politik ekonomisi, Marx'in da politik ekonomist olduğu varsayıldı.¹¹

Bu kitaptaki amaç, PKK'nin siyasal bir hareket olarak değerlendirildiği çalışmalara çeşitli perspektifler önermektir. Kuruluşundan itibaren iki politik amacını tespit edebildiğimiz PKK'nin öncelikli hedefi kendi kaderin tayin ikincisi ise solun hem örgütsel hem de ideolojik olarak tasarlanmış bir yeniden inşası olmuştur. Bu kitaba ismine veren "inşa" kavramı, PKK'nin kuruluşundan bugüne geliştirdiği söylemler boyunca takip edebileceğimiz bir hat sunmaktadır.

Bu doğrultuda, kitabın "1990 Öncesi PKK" başlıklı ilk bölümünde, Ahmet Hamdi Akkaya'mın kaleme aldığı üç makale var. "Kürt Hareketi'nin Örgütlenme Süreci Olarak 1970'ler" başlıklı birinci makalede Akkaya, PKK'nin ortaya çıkış sürecini de kapsayacak şekilde, 1970'ler itibariyle Kürt Hareketi'nin soyağacını ortaya koyuyor. "Sömürge Kurdistan" ve "Ulusal

¹¹ Taylor, Chris, "Not Even Marxist: On Vivek Clubber's Polemic against Postcolonial Theory", OfC. L. R James. 2013.

Kurtuluş Mücadelesi" tezleri çerçevesinde şekillenen 1970'lerdeki Kürt örgütlerinden müteşekkil genel harita içinde PKK'nin ortaya çıkışına tartışan Akkaya, PKK'nin Kürt hareketleri içinde hegemonik aktör haline gelişinin de izini sürüyor. PKK ile diğer Kürt örgütleri ve dönemin radikal Türk sol hareketleri arasındaki tartışmalara da değinen Akkaya'nın makalesi, 1990'lara kadar Kürt Hareketi'nin seyrini belirleyen sürecin çerçevesini de sunmakta. Akkaya, "Kürt Hareketi'nin Filistin Düşü" başlıklı ikinci makalesinde ise, 1960'lann sonunda yükselen Türkiye'deki radikal öğrenci hareketinin Filistin Fedai Hareketi'ne öykünmesini ve bir okul olarak konumlandırmasını analiz ediyor. 1960'ların sonunda, Türk ve Kürt solcu öğrenci grupları Lübnan ve Ürdün'deki Filistin kamplarına giderek silahlı mücadeleye hazırlık amaçlı eğitim görmüşlerdi. Filistin Hareketi ile 1970'lerde de süren bu yakın ilişki, Türkiye'deki Kürt ve Türk radikal hareketler üzerinde ciddi etkileri olan 1980 Darbesi'nden sonra yeni bir moment kazanmıştır. Söz konusu Türk ve Kürt gruplar için temel geri çekiliş alanı olan Filistin kamplarından en çok fayda sağlayan şüphesiz PKK olmuştur. Ancak, bu fırsatı sadece askeri eğitim amaçlı kullanmakla yetinmeyen PKK, örgütsel yeniden inşaya yönelerek benzer hareketlerden farklılaşmıştır. Akkaya'nın iddiası, bu bağlamda PKK'nin sıklıkla aralan "Filistin Düşü"nü Kürdistan özelinde gerçekleştirdiğidir.

Akkaya "Ulusal Kurtuluş, Ayaklanma ve Sınırların Ötesi: 1970'lerden 1990'lara Kürt Hareketi'nin Değişim Dinamikleri" başlıklı, birinci bölümün son makalesinde, Kürt Hareketi'ni söylem ve eylemlerinin muhtevası ve niteliği ile örgütlenme ve mücadele tarzını tanımlaması bağlamında kolektif eyleminin ana çerçevesi temelinde dönemleştirmeyi esas alıyor. Kürt Hareketi'nin yakın tarihini 1970'lerin ilk yarısından 1990'lann sonuna kadarki ilk dönem ve günümüze değin süren ikinci dö-

nem şeklinde bölümleyerek analiz eden Akkaya, PKK'nin Kürt hareketleri içerisinde hegemonik bir güç olarak geldiği noktaya dikkat çekmekte. PKK'yi, başlangıçta ulusal kurtuluş ve ayaklanma hareketi olarak ve bugün artık uluslaşmış bir toplumsal hareket olarak iç içe geçmiş üç katman üzerinden tartışan Akkaya, her katmana has düşünce, pratik ve anlamların PKK'nin ideolojik ve örgütsel yapısının bileşenleri olduğunu ortaya koymakta.

Kitabın "Yeni Paradigma Arayışında PKK" başlıklı ikinci bölümünün ilk yazısı Joost Jongerden'e ait. Jongerden, "Demokrasiyi Radikalleştirmek: Güç, Siyaset, İnsanlar ve PKK" başlıklı makalesinde PKK'nin yeni siyasal paradigmasının siyasal çıkarımlarına odaklanıyor. Bu açıdan, PKK'nin ulus-devleti özgürlüğe giden yolda bir engel olarak gördüğünü ve stratejik amacının devlet kurmak değil, özerkliğin ve birlikte yaşamının yeni araçları inşa etmek amacıyla birbirleriyle bağlantılı konsey ağlarını kurmak olduğunu deklare ettiği 2005 yılı önemli bir kırılmaya işaret etmekte. "Demokratik özerklik" ve "demokratik konfederalizm" kavramlarına odaklanan Jongerden, PKK'nin 2000'li yıllarda gelişen siyaset anlayışını tartışmaya açmaktadır. Söz konusu kavramları, tarihsel ve karşılaştırmalı bir perspektifle ele alan makale beri yandan kavramlara özgü daha kapsamlı siyasi ve sosyal bilim tartışmalarını işaret etmekte. Bu yaklaşım, kavramların siyaset teorisi bağlamında taşıdıkları anlamı ve modern demokrasinin çelişkilerini ifşa etmek konusunda sahip oldukları potansiyeli açığa çıkarmakta.